

TARPTAUTINĖ MIGRACIJA STRUKTŪRINIMO TEORIJS POŽIŪRIU

Natalija Valavičienė

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės politikos fakultetas
Sociologijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (8 5) 271 4715
Elektroninis paštas natalija.valaviciene@gmail.com

*Pateikta 2013 m. rugsėjo 12 d.
Parenpta spausdinti 2013 m. lapkričio 11 d.*

doi:10.13165/SD-13-12-2-04

Anotacija

Šiuolaikinė migracija tarp valstybių yra ypatinga savo junglumu – galėjimu sudaryti daugialypes, abipuses jungtis su individo, šeimos, visuomenės ar pasaulio kontekstu. Tai reiškia, kad pati migracija yra praėjusių įvykių padarinys ir ateities įvykių prielaida. Šiame straipsnyje į migraciją siūloma pažiūrėti per struktūrinimo teorijos prizmę, būtent kaip į struktūrinimo procesą, suvokiamą kaip socialinių sistemų kūrimą ir perkūrimą veikėjų socialinės elgsenos metu. Struktūrinimo teorija leidžia analitiškai sujungti mikro- ir makro lygius, atskleidžia socialinės struktūros ir žmogaus veiksnio abipusę priklausomybę, o ne antinomiją. Ši teorija suteikia pagrindą tirti abipusį individo ir socialinės struktūros ryšį, konkrečiau tariant, leidžia atskleisti migranto ir socialinės visumos, kurį jam turi įtakos, kurioje jis veikia ir kurią jis veikdamas keičia, sąveiką. Siekiant teorinio kontekstualumo, taip pat apžvelgiamos makro- ir mikrolygio migracijos teorijos bei migracijos teorijų taikymo praktika Lietuvos autorių darbuose. Taikytas mokslinės literatūros analizės metodas leido suprasti tarptautinę migraciją kaip nenutrūkstamą migrantų ir makrolygio sąveiką ekonominės, politinės, socialinės ir kultūrinės aplinkos emigracijos ir imigracijos valstybėse.

Reikšminiai žodžiai: *migracija, socialinė struktūra, struktūriniai veiksniai, struktūrinimo / struktūravimo teorija, veiksnumas.*

Įvadas

Šiandien tarptautinė migracija yra išsiplėtusi – kasmet didėja tarptautinių migrantų, ypač moterų, skaičius, didėja migrantų kultūrinės, etninės ir religinės struktūros įvairovė, kartu stiprėja imigracijos visuomenių heterogeniškumas, didėja socialinių tinklų ir diasporos reikšmė, be nuolatinės migracijos, vis stipriau reiškiasi apykaitinė migracija. Be šių procesų, formuojasi nauji socialiniai reiškiniai ir procesai, nebūdingi ankstesniems migracijos istorijos laikotarpiams. Transnacionalizmas, daugiakultūralizmas, globalus miestas, migracijos industrija – visa tai yra specifškai nauji ir esminiai šiuolaikinės tarptautinės migracijos bruožai, „nenumatytos pasekmės“ grynąja Giddenso prasme.

Šiame kontekste iškyla teorijos poreikis. Teorija galėtų padėti suprasti ir paaiškinti vykstančius pasaulinius ir vietinius procesus, kurių pagrindas yra tarptautinė migracija. Struktūrinimo teorija (Giddens, 1984) leidžia analitiškai sujungti mikro- ir makrolygius, iliustruoja socialinės struktūros ir žmogaus veiksnio *abipusę priklausomybę*, o ne antinomiją. Galios, institucijų, struktūros dualumo konceptai leidžia diskutuoti apie makro lygmens įtaką migracijai, o veiksnio (angl. *agency*) sąvoka naudinga kalbant apie mikro lygio migracijos veiksmus (Wolfel, 2005, p. 6).

Struktūrinių suvaržymų ir individualaus pasirinkimo santykis yra pamatinė sociologijos teorijų problema. Tai žmogaus elgesį determinuojančių jėgų, kurių jis negali kontroliuoti ir veikti, ir žmogaus laisvos valios bei jo aktyvaus veikimo santykis. Socialiniuose moksluose egzistuojantį struktūros ir veiksmo dualizmą Giddensas siūlo peržengti pasitelkiant struktūros dualumo sampratą. Ją reiktų suvokti kaip dialektinį procesą, kurio metu socialinių sistemų struktūrinės savybės yra rekursyviai atliekamų veiklų ir tarpininkas, ir padarinys (Giddens, 1984 p. 25). Tam, kad būtų įmanoma taikyti struktūrinimo teoriją tiriant migraciją visų pirma reikia suvokti svarbiausius šios teorijos elementus ir jų veikimo mechanizmą.

Straipsnio **tikslas** – atskleisti struktūrinimo teorijos taikymo galimybes tarptautinės migracijos tyrimuose. Tikslui įgyvendinti buvo atlikta Lietuvos ir užsienio mokslinių šaltinių analizė. Straipsnyje pristatomo tyrimo **objektas** – pagrindiniai struktūrinimo teorijos elementai. Keliami klausimai, kokias papildomas galimybes, palyginti su kitomis migracijos teorijomis, suteikia struktūrinimo teorija analizuojant tarptautinę migraciją? Kuo ypatingas migrantas ir migracijos procesas struktūrinimo teorijos požiūriu? Kaip migracinė elgsena yra susijusi su socialinės struktūros kaita, o ši savo ruožtu – su kitų veikėjų paskesniais migraciniais sprendimais?

1. Migracijos veiksniai migracijos teorijose

Migracijos veiksmus galima konkretinti, grupuoti, tačiau dėl socialinio gyvenimo įvairovės ir kintamumo neįmanoma įvardyti jų *visų*. Vis dėlto dalis migraciją veikiančių sąlygų kartojasi individualiose patirtyse ir šis pasikartojimas kuria tam tikrą sistemiškumą, struktūriškumą, kuriuos siekia paaiškinti migracijos teorijos. Tarptautinės migracijos teorijų visuma aiškina tarptautinio gyventojų judėjimo mastą, kryptį, sudėtį, sprendimo migruoti ir pasirinkti konkrečią šalį veiksmus, priimančiai šaliai būdingus integracijos modelius ir galimas pasekmes.

Gausus tarptautinę migraciją aiškinančių teorijų rinkinys gali būti sisteminamas pagal skirtingus kriterijus, pavyzdžiui, epistemologinį požiūrį, analizės lygį (*mikro-, mezo-, makro-*), migracijos tipus, migracijos veiksmų kilmę ar net atskiras mokslo disciplinas. Šiame straipsnyje svarbiausia yra mikro- ir makrolygmenų jungtis, todėl siekiant skaitytajui suteikti kontekstualumo migracijos teorijose dalis dėmesio bus skirta bendriesiems atskirų *analizės lygių* teorijų teiginiams.

Tarptautinę migraciją makrolygmeniu analizuojančiose teorijose susitelkiama ties sąlygomis, kuriomis vyksta didelio masto migracijos ir aprašomos migrantų demografinės, socialinės ir ekonominės charakteristikos, nagrinėjami imigrantų adaptacijos, ekonominės ir socialinės integracijos, asimiliacijos procesai. Daugiausia makrolygmens migracijos teorijų priklauso ekonominių teorijų segmentui. Šios teorijos analizės vienetu laiko bendruomenė, valstybė, taip pat ir visą pasaulį. Migraciją jos aiškina kaip ekonominio vystymosi dalį, būtent kaip netolygios darbo pasiūlos ir paklausos tarp skirtingų regionų bei nevienodų darbo užmokesčių tarp jų išdavą (neoklasikinė makrolygio migracijos teorija), kaip darbo jėgos pirminėje ir antrinėje darbo rinkoje stiprios, tačiau laikinos paklausos rezultatą (dvigubos, arba segmentuotos, darbo rinkos teorija), kaip globalių miestų traukos pasaulinėje darbo rinkoje pasekmę (pasaulio sistemų teorija). Kiti teoriniai požiūriai pabrėžia abipusę kilmės ir tikslo šalių sąveiką, pažymėdami, kad į tarptautinę migraciją svarbu žiūrėti kaip į tarpusavyje priklausomą, dinamišką procesą, vykstantį apibrėžtoje erdvėje (migracijos sistemų teorija), arba teigia esant migraciją neatsiejamą nuo modernizacijos procesuose vykstančios ekonominės ir socialinės kaitos (mobilumo perėjimo (angl. *mobility transition*) teorija).

Labiausiai apibendrintas migracijos veiksnys yra geresnio gyvenimo paieškos, didesnės asmens tobulėjimo galimybės (World, 2013 p. 31). Tačiau po šiuo tikslu slepiasi labai daug prasmių ir kintamųjų, pradedant subjektyvios gerovės įsivertinimu kaip procesu, jam įtaką darančiomis sąlygomis ir baigiant pasekmėmis, kurias sukelia subjektyvios gerovės įsivertinimo rezultatas. Anot Veenhoveno (2008), subjektyvios gerovės koncepcija migracijos tyrimuose ir apskritai sociologijoje yra labai svarbi, nes tai yra vienas iš socialinio elgesio veiksnių.

Tarptautinę migraciją mikrolygmeniu nagrinėjančiose teorijose tiriama migrantų motyvacija, pasitenkinimas, sprendimo priėmimo modeliai, kai kurie imigrantų adaptacijos modeliai laikantis griežtai individualistinės perspektyvos. Individualiu lygmeniu migraciją siekiančios paaiškinti teorijos pabrėžia individą išstumiančius veiksnius kilmės vietoje ir pritraukiančius veiksnius tikslo vietoje (Lee stūmos-traukos modelis), migraciją vertina kaip investicinį modelį į žmogiškąjį kapitalą (neoklasikinė mikrolygio migracijos teorija). Mažiau paplitęs ir teorinėje analizėje, ir empiriniuose tyrimuose, tačiau įdomus yra vertybių ir lūkesčių modelis (angl. *value-expectancy model*), nurodantis, kad priimant migracinį sprendimą itin svarbūs yra subjektyvūs lūkesčiai, tiesiogiai susiję su skirtingomis asmeninėmis vertybėmis, tikslais ir jų siekimu.

Pastarąjį dešimtmetį buvo pasiūlyta daugiau naujų teorinių migracijos tyrimo priėgų, viena jų – Giddenso struktūrinimo teorija. Kai kurios šių teorijų yra naudojamos Lietuvos autorių empiriniuose migracijos tyrimuose, vis dėlto vyrauja „klasikinis“ migracijos teorijų rinkinys.

2. Migracijos teorijų problema Lietuvos autorių migracijos darbuose

Tarptautinė migracija pastaruosius keliolika metų yra aktyviai nagrinėjama Lietuvos autorių darbuose. Tyrėjai ir mokslininkai siekia išmatuoti migracijos mastus, apibrėžti svarbiausias charakteristikas, identifikuoti migracijos veiksnius ir įvertinti daugialypes migracijos pasekmes valstybei ir visuomenei. Tačiau *teorinė* migracijos analizė Lietuvos akademiniam diskurse neturi senų tradicijų. Migracijos literatūroje paprastai apsiribojama migracijos teorinių aspektų apžvalga (pvz., Damulienė, 2013; Butkus, Matuzevičiūtė, 2010), o ne išsamia analize. Jau anksčiau buvo padarytos įžvalgos, kad migracijos teorijos Lietuvoje – kol kas dar neiširta sritis (Sipavičienė, 2006, p. 6; Sipavičienė, Stankūniene, 201, p. 324), nors šiuo metu galima išskirti vieną pasiūlytą migracijos teorijų integravimo modelį (Kumpikaite, Zickute, 2012).

Apžvelgiant gausias publikacijas tarptautinės migracijos tema, galima identifikuoti ke-
lias temines, empirinių tyrimų padiktuotas kryptis: *pirma*, globalizacijos, globalių procesų ir
migracijos santykio kryptis (Čiarnienė, Kumpikaitė, 2008; Glinskienė, Petuškienė, 2009), *ant-*
ra, emigracijos veiksnių analizės kryptis (Karalevičienė, Matuzevičiūtė, 2011), *trečia*, „protų
nutekėjimo“, „švaistymo“ ir cirkuliacijos kryptis (Daugelienė, Marcinkevičienė, 2009; Kaz-
lauskienė, 2006), *ketvirta*, socialinio kapitalo, socialinių tinklų kryptis (Gečienė, 2009; Bučai-
tė-Vilkė, Rosinaitė, 2010), *penkta*, migracijos pasekmių kryptis, įskaitant transnacionalizmą
ir identiteto transformacijas (Kripienė, 2012; Lietuviai, 2012; Lietuviškasis, 2011; Daukšas,
2010), *šešta*, grįžtamoji migracija (Ražanauskaitė, Brazienė, 2010).

Šiame kontekste struktūrinimo teorija yra tik paminima tarp kitų migracijos teorijų, kai
kur nurodant, kad ji išsamiausiai nagrinėja migracijos procesus (pvz., Ražanauskaitė, Brazie-
nė, 2010), tačiau bandymų taikyti šią teoriją migracijos tyrimuose neaptikta.

3. Struktūrinimo teorija kaip mikro- ir makrolygmenų jungtis

Giddensas pozicionuoja struktūrinimo teoriją tarp interpretatyviosios sociologijos (sim-
bolinio interakcionizmo, etnometodologijos, fenomenologijos) iš vienos pusės ir struktūrinio
funkcionalizmo bei struktūralizmo iš kitos. Pirmosios pabrėžia socialinio *subjekto* (individo)
ir jo kasdienių patirčių vyravimą bei pirmumą socialinių sistemų atžvilgiu, antrosios pabrė-
žia socialinio *objekto*, socialinių struktūrų vyravimą ir atmeta žmogaus *galėjimą* daryti joms
įtaką. Šis epistemologinis ginčas, kurį Giddensas nurodo esant vis dėlto ontologiniu, kyla dėl
to, kaip turėtų būti apibrėžtos veiksmo, prasmės ir subjektyvumo sąvokos bei kaip jos gali
būti susijusios su struktūros ir suvaržymo apibrėžimais (Giddens, 1984 p. 2). Todėl nė viena
kryptis Giddensu netenkina, nors savo metateoriijoje jis ir taiko kai kurias šių teorijų idėjas.
Giddensas teigia, kad struktūrinimo teorijos požiūriu pagrindinė socialinių mokslų tyrimų
sritis yra socialinės praktikos erdvėje ir laike, o ne individualių veikėjų patirtys ar kuris nors
socialinės visumos egzistavimas (Giddens, 1984 p. 2). Struktūrinimo teorija nagrinėja pažinių,
įžvalgių, kompetentingų, turinčių galios socialinių veikėjų ir platesnių socialinių sistemų bei
struktūrų, kuriose veikėjai įsaistyti, sankirtas. Tai reiškia, kad socialinių pokyčių šaltinis yra
ne kurios nors pusės veikėjo-struktūros dichotomijoje vyravimas, o abiejų sąveika. Giddensas
siekia peržengti struktūros ir veiksmo dualizmą ir yra už struktūros *dualumą*, kur socialinė
struktūra yra socialinio veiksmo ir tarpininkas, ir padarinys. Veikėjų sąveika su struktūra –
normų ir išteklių sistema – vadinama *struktūrinimu*.

Siekiant suprasti Giddensu teorijos pritaikymą migracijos tyrimuose, būtina apibrėžti ir
apibūdinti svarbiausius jo teorijos elementus – veiksmą, struktūrą, struktūros dualumą –
bei nustatyti jų vaidmenį migracijos procesuose.

Veikėjas neatsiejamas nuo savo veiklos. Veikėjas refleksyviai stebi ir vertina savo veiklą,
socialinius bei fizinius jos konteksto aspektus, kitaip tariant, vykdo refleksyvią stebėseną. Be
to, kiekvienas veiksmas yra racionalizuojamas, t. y. veikėjas suteikia jam tikslą, geba paaiškin-
ti, kodėl jis tai daro, ką daro, kokie yra jo ketinimai. Tai iš esmės skiriasi nuo motyvacijos, kuri
nurodo veiksmo potencialą, įkūnytą veikėjo noruose, troškimuose, tačiau nežymi konkrečių,
įprastų veiklos būdų.

Taip pat veikėjas negali būti suvokiamas atskirai nuo galios. Būti veikėju reiškia *turėti*
įtaką (angl. *make a difference*), naudotis tam tikros rūšies galia (Giddens, 1984, p. 14). Jei
žmogus netenka galios, jis praranda įtakingumą socialinei sistemai. Anot Karlbergo (2005, 9),
plačiausia prasme galia reiškia *pajėgumą*, gebą atlikti socialinį veiksmą.

Struktūrinimo požiūriu veiksmai ir struktūra suponuoja vienas kitą: struktūrinimasis yra neatskiriama įkūnytas praktinėje sąveikoje (Archer, 2010, p. 226). Pati socialinė praktika neišvengiamai yra kuriama nepažintų veiksmo sąlygų, savo ruožtu ji pati kuria nenumatytas pasekmes, kurios formuoja paskesnių sąveikų kontekstą.

Struktūros dualumas reiškia, kad struktūra tuo pačiu metu yra žmogaus rekursyvių veiklų tarpininkas ir rezultatas. Socialinių struktūrų ir veikėjo sąveika visada yra procesas, bet niekada rezultatas (Archer, 2010, p. 227), tai nuolatinis „tapsmo“ procesas (Morawska, 2011, p. 3). Žmogaus socialinės veiklos, kaip tam tikri savarankiškai reprodukuojančio, atgaminančio pobūdžio elementai, yra *rekursyvios* – galinčios būti išreikštos per ankstesnes reikšmes, priklausančios nuo ankstesnės būsenos. Visas socialinis gyvenimas yra rekursyvaus pobūdžio. Kaip tai įmanoma? Veikdami žmonės atkuria *sąlygas*, kurios padaro tą veiksmą įmanomą. Veiksmo *atlikimo momentas* taip pat yra ir jo *atkūrimo momentas* kasdienio socialinio gyvenimo kontekstuose. Taigi struktūra nėra „išoriška“ individui, ji neegzistuoja nepriklausomai nuo veikėjų žinių. Tai reiškia, kad socialinė veikla savo struktūrinių savybių požiūriu egzistuoja, kai veikdami agentai naudoja išteklius ir tuo pačiu metu atkuria tas struktūrines savybes, būdingas būtent tai sistemai (Giddens, 1986, p. 533).

Struktūros, suprantamos kaip daugiau ar mažiau patvarios socialinių santykių ir kultūrinių darinių organizacijos, yra kuriamos ir perkuriamos per kolektyvines veikėjų praktikas. Šie veikėjai, užimdami konkrečias pozicijas mažose ar didelėse grupėse, atlieka specifinius vaidmenis ir yra daugiau ar mažiau perėmę šių vaidmenų normatyvinius reikalavimus (Morawska, 2011 p. 4). Struktūros yra įvairios savo pobūdžiu, apimtimi, stabilumu ir trukme. Jos nelygintinos su suvaržymu, tačiau yra visuomet ir varžančios, ir įgalinančios tuo pačiu metu.

4. Struktūrinimo teorija ir migracija

Dėkingiausias būdas nagrinėti migraciją – tai derinti asmens-veikėjo ir visuomenės perspektyvas. Toks požiūris leidžia įtraukti tas žinias, kurios liktų „už borto“, jeigu būtų apsiribota tik kuriuo nors vienu požiūriu. Individas veikia visuomenę, o visuomenė veikia individą. Morawska (2001, 2011) siūlo konceptualizuoti migraciją kaip struktūrinimosi procesą. Vertinant tarptautinę migraciją kaip struktūrinimo procesą, analitiškai sukuriama makro ir mikrolygių jungtis.

Struktūrinimo teorija suteikia pagrindą tirti abipusį individo ir socialinės struktūros ryšį, konkrečiau tariant, leidžia atskleisti migranto ir socialinės visumos, kuri jam turi įtakos, kurioje jis veikia ir kurią jis veiktamas keičia, sąveiką. Viena vertus, *veikėjas* priima sprendimus remdamasis savo asmeninėmis patirtimis, žiniomis ir savybėmis. Čia svarbu įsidėmėti, kad migraciniai žmogaus sprendimai nėra absoliučiai racionalūs, kaip suponuoja kai kurios migracijos teorijos, ir tas *neracionalumas* pasireiškia ne tik priimančiam sprendimą, bet ir prognozuojant jo ateities kryptis. Veikdamas ir siekdamas savo tikslų, žmogus kartu netyčia, iš nežinojimo sukelia tokias nenumatytas pasekmes, kurių jis negali kontroliuoti ir kurios išsprūsta iš jo galios lauko. Tai reiškia, kad žmogus yra nepaveikus daryti įtaką tokiems nenumatytiems padariniams, tačiau šie savo ruožtu gali būti kitų žmonių vėlesnio elgesio pagrindas, prielaida.

Antra vertus, *socialinė struktūra* taip pat daro didelę įtaką migracijos procesui. Besikeičiantis ekonominis, politinis, sociokultūrinis, materialinis, technologinis fonas veikia struktūrinius migracijos veiksmus ir dalyvauja migracinių sprendimų formavimo(si) procesuose. Struktūrinimo teorijos kontekste struktūrinių sąlygų kaita nevyksta savaime – joje būtinai dalyvauja aktyvus, refleksyvus, pajėgus daryti įtaką veikėjas, naudojantis prieinamais ištekliais ir taisyklėmis. Taikydamas taisykles ir naudodamas prieinamus išteklius, veikėjas kartu repro-

dukuoja ir transformuoja juos, o atitinkamai ir struktūrą. Taip veiksnus individas dalyvauja kuriant ir perkuriant migracijos institutus, migracijos kultūrą.

Migracija, kylanti iš migrantų ir struktūrinio konteksto abipusės sąveikos, ilgainiui pati tampa veikėjų elgseną stuktūrinančia aplinkoje, dar viena institucionalizuota, normatyvine galimybe veikėjams siekti savo asmeninių tikslų. Migruojantys žmonės yra veikiami struktūrinio konteksto ir patys tą kontekstą keičia. Migrantas gali paaiškinti savo veiksmų motyvus, gali interpretuoti savo ir kitų socialinę elgseną. Tai įmanoma dėl dviejų lygių sąmonės – diskursyvosios, apimančios veikėjų gebėjimą pagrįsti ir racionalizuoti savo elgseną, ir praktinės sąmonės, apimančios neartikuluotą žinias, kurias veikėjas implicitiškai naudoja orientuodamasis situacijose ir interpretuodamas kitų veikėjų elgseną (Turner, 1986).

Kai kurių autorių nuomone (Wolfel, 2005), migraciją skatina veikėjo galios kaip gebėjimo daryti įtaką socialinei sistemai praradimas. Tuomet žmogus praranda savo kaip veikėjo reikšmę ir migraciją vertina kaip vienintelę galimybę atkurti savo statusą, migruoja į didesnių ekonominių, socialinių, politinių, kultūrinių galimybių valstybes. Svarbu įsidėmėti, kad neprievartinis judėjimas taip pat yra galia, t. y. galėjimas persikelti (arba galėjimas savanoriškai pasilikti) yra konceptualiai nepriklausomas nuo ekonominės ar kultūrinės naudos (Elliott, Urry, 2010, p. 19).

Apibendrinant migraciją struktūrinimo teorijos požiūriu, emigracijos ir imigracijos valstybių socialinės struktūros, migravimo kaip efektyvaus būdo tarp kitų visuomenės narių pripažinimas tampa savotiška „kultūrine struktūra“ (Morawska, 2001) – socialiai įtvirtinta, normatyviškai sankcionuota priemonių pasiekti savo tikslų visuma, turinčia įtakos kitiems visuomenės nariams. Taigi, migracija tampa vis artimesnė kiekvienam visuomenės nariui, tampa integruota socialinio gyvenimo dalimi, siūlanti žmonėms savo asmeninių tikslų įgyvendinimo strategijas. Visuomenės lygiu kartu yra vis geriau įtvirtinamas ir užtikrinamas tarptautinės migracijos tęstinumas.

Išvados

1. Lietuvoje teorinė migracijos analizė atitinka funkcionalistiškesnę prieigą, nagrinėjančią migracijos vaidmenį visuomenėje, jos priežastis ir pasekmes.
2. Struktūrinimo teorija leidžia peržengti pamatinę struktūros ir veiksmo dualizmo problemą socialinėje teorijoje, analitiškai sujungdama mikro- ir makroanalizės lygius.
3. Struktūrinimo teorija teigia, kad migrantas yra aktyvus, turintis galios, racionalizuojantis, pažinus, sąmoningas, refleksyvus veikėjas, įvertinantis savo egzistavimo sąlygas, veikimo galimybes, gebantis nurodyti savo veiksmų motyvus, įvertinti savo ir interpretuoti kitų socialinę elgseną, kuriantis savo ateities kryptis ir *galintis* pasirinkti veikimo būdą, t. y. migracijos kryptį, trukmę, dažnį.
4. Galia ir žinios, kuriomis disponuoja migrantas, yra išskirtinės savybės, būdingos veiksniam veikėjui – vienam iš esminių struktūrinimo teorijos elementų. Kai žmogus netenka galios, jis nustoja būti veikėjas, nebegali daryti įtakos socialinei aplinkai, todėl tikėtinai rinksis tą socialinę aplinką, kurioje galės atkurti savo kaip veikėjo statusą.
5. Struktūrinimo teorijos kontekste migracija atsiskleidžia kaip rekursyvus procesas, formuojamas ir transformuojamas aktyvių veikėjų ir pats formuojantis bei struktūruojantis veikėjų paskesnį socialinį elgseną.
6. Struktūrinių veiksmų sankloda emigracijos ir imigracijos valstybėse, migravimo kaip efektyvios gyvenimo strategijos pripažinimas tarp visuomenės narių sukuria kultūrinį struktūrinį elementą, pradedantį daryti įtaką kitų žmonių migraciniam sprendimams.

Literatūra

- Archer, M. Morphogenesis versus structuration: on combining structure and action. *The British Journal of Sociology*. 2010, p. 225–252.
- Bučaitė-Vilkė, J.; Rosinaitė, V. Tarpasmeninio ryšių tinklo formavimasis ir jo reikšmė migracijoje. *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas*. 2010, 1 (2): 29–46.
- Butkus, M.; Matuzevičiūtė, K. Migracijos tendencijų Europos Sąjungoje vertinimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2010, 2 (18): 28–38.
- Čiarnienė, R.; Kumpikaitė, V. The impact of globalization on migration processes. *Socialiniai tyrimai* [Social Research]. 2008, 3 (13): 42–48.
- Damulienė, A. Migracijos problema Lietuvoje ir jos įtaka šalies ekonomikai. *Business Systems and Economic*. 2013, 3 (1): 106–118.
- Daugelienė, R.; Marcinkevičienė, R. Brain circulation: theoretical considerations. *Inžinerinė ekonomika-Engineering Economics*. 2009, 3: 49–57.
- Daukšas, D. Transnacionalizmo iššūkiai piliečiai ir etniškumui šiuolaikinėje Lietuvoje: Lietuvos tautinių mažumų ir lietuviškos migracijos atvejai. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai: sociologija (05 S), 2010.
- Elliott, A.; Urry, J. *Mobile lives: self, excess and nature*. Routledge: Taylor & Francis e-Library, 2010.
- Gečienė, I. Socialinių tinklų analizė migracijos studijos. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*. 2009, 2 (25): 130–143.
- Giddens, A. 1984. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles.
- Giddens, A. Action, Subjectivity, and the Constitution of Meaning. *Social Research*. 1986, 53 (3): 529–545.
- Glinskienė, R.; Petuškiene, E. Pasaulinės ekonominės krizės poveikis lietuvių reemigracijos ir protų nutekėjimo procesams. *Ekonomika ir vadyba*, 2009, 14: 763–771.
- Karalevičienė, J.; Matuzevičiūtė, K. Tarptautinės emigracijos ekonominių priežasčių analizė Lietuvos pavyzdžiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2009, 1 (14): 143–151.
- Karlberg, M. The power of discourse and the discourse of power: Pursuing peace through discourse intervention. *International Journal of Peace Studies*. 2005, 10 (1): 1–33.
- Kazlauskienė, A. *Protų nutekėjimo priežastys ir tendencijos: Lietuvos atvejis*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, sociologija (05S). Kaunas, 2006.
- Kripienė, I. *Identitetų formavimas transnacionalinėje migracijoje: šiuolaikiniai imigrantai iš Lietuvos Jungtinėse Amerikos Valstijose*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai (S 000), sociologija (05 S), kultūros antropologija (S 220). Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2012.
- Kumpikaite, V.; Zickute, I. Synergy of migration theories: theoretical insights. *Inžinerinė ekonomika-Engineering economics*. 2012, 23 (4): 387–394.
- Lietuviai pasaulyje: tautinio identiteto išsaugojimas migracijoje*. Kolektyvinė monografija. Daiva Dapkutė ... [et al.]; Vytauto Didžiojo universitetas. Lietuvių išeivijos institutas. Klaipėda: Baltic Printing House, 2012.
- Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*. Studija – mokslinių straipsnių rinkinys. Sudarė V. Čiubrinskas. Vytauto Didžiojo universitetas. Socialinės antropologijos centras, 2011.
- Morawska, E. Structuring Migration: The Case of Polish Income-Seeking Travelers to the West. *Theory and Society*. 2001, 30 (1): 47–80.
- Morawska, E. *A sociology of immigration: (re) making multifaceted America*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- Ražanauskaitė, J.; Brazienė, R. Grįžtamoji lietuvių emigracija: prielaidos, požūriai, kontekstas. *Filosofija. Sociologija*. 2010, 21 (4): 285–297.
- Sipavičienė, A. *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2006.
- Sipavičienė, A.; Stankūnienė, V. Lietuvos gyventojų (e)migracijos dvidešimtmetis: tarp laisvės rinktis ir išgyvenimo strategijos. *Filosofija. Sociologija*. 2011, 22 (4): 323–333.

Turner, J. H. The Theory of Structuration. *American Journal of Sociology*. 1986, 91 (4): 969–977.

Veenhoven, R. Sociological Theories of Subjective Well-being. *The Science of Subjective Well-being: A tribute to Ed Diener*. Edited by Michael Eid & Randy Larsen. Guilford Publications, New York, 2008, p. 44–61.

Wolfel, R. L. *Migration in the new world order: structuration theory and its contribution to explanations of migration*. Geography Online, 2005, 5 (2).

World Migration Report 2013: Migrant Well-Being and Development. International Organization for Migration, 2013.

INTERNATIONAL MIGRATION IN THE VIEW OF STRUCTURATION THEORY

Natalija Valavičienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

Contemporary international migration is specific by its own connectedness – it has the capacity to make multilayer connections with an individual, family, society or world contexts. It means that migration is a consequence of past events in history and at the same time it is the background for future events. This article proposes to look at migration through the lens of structuration theory, particularly as structuration process, which is perceived as social systems production and reproduction performed through social conduct. Structuration theory allows connecting micro and macro levels analytically, presents mutual interdependence between social structure and human agency rather than antinomy. This theory creates the background to research a reciprocal relation between individual and social structure, namely, it allows revealing interaction between migrant and social totality, by which it is influenced, where it is acting and what it changes by acting. In order to present theoretical context, macro and micro level migration theories and their applications in the works of authors of Lithuania are also reviewed in the article. The method of scientific literature analysis was applied and it enabled to understand international migration as a continuous interaction between migrants and economic, political, social and cultural contexts on macro level in sending and receiving countries. In the view of structuration theory, migration is seen as a recursive process, formed and transformed by active agents and itself shaping and structuring subsequent social behaviour of agents. Both structural determinants in the countries of emigration and immigration and acknowledgment of migration as an efficient strategy for life betterment create a new cultural element in the social structure that influences migration decision making of other people.

Keywords: migration, social structure, cultural factors, structuration theory, capacity.

Natalija Valavičienė, Mykolas Romeris universiteto, Socialinės politikos fakulteto, Sociologijos katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys – migracijos sociologija, globalizacijos sociologija, demografija.

Natalija Valavičienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Sociology, Sociology Department, lecturer. Research areas: sociology of migration, sociology of globalisation, demography.